

law were considered.

Specialists participating in the investigation of a certain category of criminal proceedings have been identified: explosives technicians, ballistics experts, weapons experts, rocket and aviation experts, gunners, mechanics, etc. In addition, firefighters or employees of the State Emergency Service may be involved to inspect the site of the fire, dog handlers with service dogs, forensic medical experts or doctors to examine corpses, biologists to take DNA samples, etc. The main actions performed by them are specified and attention is focused on the objects that are removed during the inspection of the scene of the incident.

The list of examinations that are most often prescribed in the investigation of criminal offenses committed under martial law is given, namely: weapons and traces and circumstances of their use; materials, substances and products; explosive engineering, namely: examination of explosive devices, explosive substances and explosion products; engineering and technical, namely the following types: engineering and transport (automotive engineering, railway and transport), road engineering, construction engineering, construction evaluation, fire engineering, environmental engineering; commodity science: machines, equipment, raw materials and consumer goods; transport and commodity science; military property, equipment and weapons; ecological; military; forensic medicine; molecular genetic, etc. The objects to be investigated and the main issues to be resolved during the specified examinations are defined.

Keywords: martial law, investigation, crime, investigative (search) actions, inspection of the scene, expertise, specialist, expert.

УДК 343.9

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-352-359



**Каріна
КАЛЮГА** ©
доктор юридичних
наук, доцент



**Володимир
ЗУБКО** ©
студент

(Класичний приватний університет, м. Запоріжжя, Україна)

ЩОДО ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРИМІНАЛІСТИЦІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ

Проаналізовано перспективні напрями удосконалення техніко-криміналістичних засобів у практичну діяльність правоохоронних органів. А також фактори, пов'язані з цим. Досліджено етапи розвитку криміналістики, періоди її становлення та визнання, науково-практичні завдання на різних її етапах; визначення основної термінології теми; положення, що виникають у зв'язку з її розвитком, з удосконаленням її пізнавальних можливостей, методів і засобів вирішення практичних завдань, тобто відносин, характерних для процесу інтеграції досягнень інших наук у криміналістику тощо.

Зазначено, що використання науки і техніки в розкритті та розслідуванні злочинів – проблема, яка була і лишається однією із ключових. Ця проблема помітно актуалізувалась в умовах науково-технічного прогресу під час воєнного часу, досягненнями якого рівною мірою користуються люди, які прагнуть до шляхетних, суспільно значущих цілей, та такі, що ставлять на меті злочинні інтереси.

Ключові слова: воєнний час, криміналістика, інтеграція, процес, досягнення, природничі науки, технічні науки.

© К. Калюга, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9941-9690>

kalugaalim@gmail.com

© В. Зубко, 2022

kpuinform@gmail.com

Постановка проблеми. Сьогодні, враховуючи як політичну, так і економічну ситуацію, що склалася у нашій державі, говорити про введення перспективних напрямів удосконалення техніко-криміналістичних засобів у практичну діяльність правоохоронних органів зарано. По-перше, відсутність належного матеріального забезпечення, а по-друге, відсутність зацікавленості у цьому з боку державних органів та посадових осіб. Як наслідок, часткова відсутність належного техніко-криміналістичного забезпечення (або неможливість доступу до нього), що відповідало би сучасним умовам боротьби зі злочинністю та сприяло б підвищенню ефективності діяльності практичних підрозділів у воєнний час.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питання процесів інтеграції висвітлювались у працях провідних відомих вітчизняних науковців у галузі криміналістики, а саме: І. Алієва, Т. Аверьянкової, Р. Белкіна, А. Вінберга, О. Волінського, Г. Грамовича, Г. Грановського, І. Карліна, Ю. Корухова, М. Полевого, О. Росінської, Т. Сахнкової, М. Селіванова, Т. Сухової, В. Шиканова, О. Шляхова, О. Єксархопуло, І. Якімова, В. Яровенка тощо. Проте чимало аспектів все ще не висвітлені на належному рівні, потребують науково-теоретичного осмислення у сучасних реаліях.

Мета: висвітлення питань сутності та сучасного стану інтеграційних процесів у криміналістиці під час дії воєнного часу в Україні, що дозволить сформулювати висновки про нові знання в нових політико-соціально-економічних умовах.

Виклад основного матеріалу. Від початку воєнного стану в чинне законодавство України було внесено цілу низку змін, які викликані реаліями сьогодення. Відповідно, це не може не впливати на багато чинників, в тому числі на збереження об'ємів прав та свобод людей, межі дії матеріального і процесуального права; виникнення нових технік та технологій, методів та методологій; які впроваджуються у вітчизняні військові та цивільні галузі тощо, що надає також додаткові можливості у пізнавальній діяльності в науковій сфері криміналістики.

На початковому етапі розвитку криміналістики, як уже зазначалося, інтеграція в неї досягнень природничих і технічних наук мала значною мірою «випадковий» характер. Як правило, вона базувалася на ініціативі окремих подвижників, які реально оцінювали проблеми практики боротьби зі злочинністю і вдало використовували науково-технічні можливості, їх вирішення. Тому не випадково, що в багатьох випадках час від народження наукової ідеї до її реалізації в криміналістичній практиці обчислювався багатьма десятиліттями.

По мірі розвитку науки і техніки, а особливо в умовах науково-технічної революції (починаючи з кінця 1950-х років), коли і криміналістика як наука набула загального визнання, помітно активізувався процес інтеграції в неї досягнень інших наук. Над вирішенням криміналістичних проблем сьогодні працюють могутні науково-практичні центри (інститути), колективи відповідних кафедр юридичних ЗВО і досить широкої мережі територіальних експертно-криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ, установ судової експертизи Міністерства юстиції, Міністерства охорони здоров'я й інших відомств. У їх структурі працюють представники практично всіх галузей науки. Багаторазово зросли за обсягом й ускладнилися, власне кажучи, виконувани ними наукові і практичні завдання. Багато з них вимагають комплексних наукових розробок із залученням сил не тільки власне криміналістичних, але й інших (предметних) наукових установ. Усе це об'єктивно визначило явно зростаючу роль організації в розглянутому процесі інтеграції.

З погляду сформованого нині уявлення про предмет криміналістики, розглянута проблема начебто б не охоплюється його межами. Інтеграція – предмет науки управління. По-перше, йдеться про інтеграцію не загалом, а інтеграцію стосовно конкретної галузі знання і зв'язаної з нею практичної діяльності. Саме ця галузь знань, в даному випадку криміналістика, як жодна інша наука, зацікавлена в удосконаленні своїх пізнавальних можливостей і механізму практичної реалізації знову одержуваних знань. Вирішенням цієї проблеми повинні займатися відповідні фахівці в галузі криміналістики. Наприклад, у фізиці чи хімії, розробляючи конкретні прилади, матеріали, речовини, вчені одночасно проробляють питання технології їх виробництва, впровадження в практику. Криміналістика щодо цього не виняток. По-друге, будучи синтетичною галуззю знання, криміналістика використовує в своєму розвитку досягнення всіх інших наук, включно з такими науками, як інформатика, наукова

організація праці, управління тощо. Вже в наявному уявленні про предмет криміналістики, справедливо зауважує Н. Суригіна, не виключаються такі проблеми, як планування розслідування злочинів, взаємодія суб'єктів цієї діяльності і техніко-криміналістичне їх забезпечення, вирішення яких базується багато в чому на положеннях зазначених наук. По-третє, визнання синтетичного характеру криміналістики, дає підставу для більш широкого тлумачення і її предмета. Зокрема, будь-яка правова наука (а криміналістика, у відомих межах, належить до категорії таких) має предметом свого вивчення певну систему суспільно-правових відносин. Навколо неї виникають відносини (організаційно-правові) у зв'язку з її розвитком, з удосконаленням її пізнавальних можливостей, методів і засобів вирішення практичних завдань, тобто відносин, характерних для процесу інтеграції досягнень інших наук у криміналістику, і подібні відносини повинні неодмінно регулюватися, тобто керуватися, організовуватися. До цієї проблеми може бути застосоване загальноприйняте в науці управління розуміння організації будь-якого виду діяльності як системи послідовно здійснюваних заходів щодо прогнозування, аналізу і оцінки ситуації (обстановки), ухвалення рішень, планування заходів і забезпечення їх виконання, включно із взаємодією виконавців, контролем виконання тощо. Розглянемо більш детально ці елементи організації стосовно предмета нашого дослідження.

Прогнозування, аналіз і оцінка науково-технічної ситуації, зв'язаної з інтеграцією досягнень природничих і технічних наук у криміналістику, мають визначальне значення для подальших організаційних дій в цьому процесі. Прогнозування в криміналістиці покликано сприяти правильному вибору напрямів наукового пошуку і проведених досліджень на основі новітніх досягнень природничих і технічних наук. Воно в даному випадку являє собою «спеціалізовану форму випереджального мислення, що відображає сучасні соціальні зрушення».

На сьогодні під час воєнного стану в Кримінальному кодексі України визначено нові види злочинів, це колоборатизм, мародерство, викрадення військового спорядження, зброї, вибухівки, здійснених з місць ведення бойових дій тощо [1].

Загалом правовий режим воєнного стану, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року, визначає порядок функціонування органів державної влади в умовах збройної агресії та загрози національній безпеці, незалежності, територіальній цілісності держави, проте він не повною мірою регулює ситуацію, яку зумовлює збройний конфлікт. Зокрема, норми міжнародного права закріплюють правову рамку, крізь яку оцінюється поведінка сторін конфлікту та які їх дії можуть становити найтяжчі міжнародні злочини – порушення законів та звичаїв війни. З лютого 2022 року правоохоронна система України опинилась під своєрідною «лавиною» таких правопорушень. З одного боку, фіксуються факти вчинення воєнних злочинів, як, наприклад, напади на цивільні об'єкти, вбивства цивільних осіб, сексуальне насильство та інші, які вимагають належної уваги до деталей, значних зусиль для проведення розслідування та відповідних знань міжнародних стандартів для здійснення належної правової кваліфікації діянь. З іншого боку, значна кількість фактів правопорушень, спрямованих проти національної безпеки, вимагають системного залучення ресурсу правоохоронних органів для їх дослідження. На фоні цього залишаються загальнокримінальні правопорушення як маркер правопорядку у будь-якому регіоні. Тому в цих умовах дуже важливо, аби кримінальне процесуальне законодавство України надавало всі можливості для системи правосуддя виконувати покладені на неї поточні завдання та подолати нові виклики [2].

Ведення активних бойових дій та відсутність у правоохоронних органів України доступу до територій, де було вчинено злочини, зумовлюють виникнення проблем на етапі здійснення досудового розслідування, зокрема щодо: особливостей проведення окремих процесуальних дій (зокрема, дистанційний допит свідків, огляд та збереження інформації з відкритих джерел), прийняття та оформлення процесуальних рішень (у тому числі щодо доступу до суду), здійснення досудового розслідування за відсутності підозрюваного (*in absentia*), відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, удосконалення системи захисту свідків, потерпілих, фахівців, що працюють з такою категорією справ, зміна строків розслідування такої категорії справ (не мають спливати щонайменше до деокупації територій, де вчинено злочин). З 24 лютого 2022 року до Кримінального процесуального кодексу України вже 9 разів було внесено зміни. Редакція статті 615 цього Кодексу, що встановлює особливий режим

кримінального провадження в умовах воєнного стану, вже змінювалась тричі. Сьогодні Парламент також продовжує розглядати законопроекти різного спрямування (що потягнуть зміни до кримінального процесуального законодавства України) [3].

«Випереджальне мислення» – необхідна умова випереджального розвитку криміналістичних засобів і методів. Воно припускає використання соціальних прогнозів, облік стану і прогнозів розвитку злочинності, досягнень і прогнозованих перспектив розвитку науки і техніки. Особливої уваги при цьому заслуговує не тільки злочинність як соціальне явище, але і способи, засоби вчинення злочинів; тенденції, що виявляються в технізації, інтелектуалізації і підвищенні організованості злочинності. Це ті фактори, поверхневих і несвоєчасних пізнання яких змушує правоохоронні органи в сучасних умовах або діяти в «пожежному порядку» постійно «доганяючи» злочинців, або робити ставку на силові прийоми і методи боротьби зі злочинністю. Саме з такою ситуацією правоохоронні органи зіштовхнулися в даний час, особливо в регіонах з посиленням тиском злочинності. А ситуація диктує не тільки правила, але і засоби, методи дій, накладаючи свій відбиток на вирішення розглянутої проблеми. При цьому акцент у інтеграційному процесі зміщається на спеціальну техніку (активної оборони, зв'язку, боротьби з масовими заворушеннями тощо).

На жаль, зазначає Т. В. Аверьянова, у криміналістиці і, зокрема, в експертній практиці нові розробки, як правило, ініціюються проблемними ситуаціями. Водночас науково обґрунтований прогноз дозволяє передбачати такі ситуації і не тільки «вчасно провести належні дослідження з метою розкриття злочину, але й у якійсь мірі, зменшити саму можливість використання досягнень науково-технічного прогресу зі злочинною метою». Хоча зменшити таку можливість в умовах ринкових відносин – завдання дуже проблематичне і далеко не тільки криміналістичне, проте, прогнозування використання науково-технічних досягнень злочинцями дозволяє розробляти адекватні заходи випереджаючого характеру. Наприклад, у цей час з відомих причин на руках у злочинців з'явилася значна кількість нарізної вогнепальної зброї. Тенденції цього явища помітно проявилися вже 10-13 років тому. Нескладно було спрогнозувати його негативний розвиток на наступні роки, але момент був упущений.

Сьогодні вже на законодавчому рівні дискутується питання про продаж нарізної вогнепальної зброї приватним особам. Ще більш очевидною стає проблема її обліку і контролю за використанням. Тим часом у криміналістиці вже давно розроблена методика ідентифікації зброї за стріляними кулями і гільзами. На її основі створений спеціальний облік куле-гільзотек. Однак організація функціонування цього обліку, його технічне забезпечення, а зокрема, ручна обробка в ньому величезного масиву куль, гільз, зв'язаних із кримінальними ситуаціями, виявилася практично неможливою. Отже, вихід вбачається тільки один – автоматизація цього виду обліку і проведення експериментального відстрілу всієї, що знаходиться у користуванні приватних осіб нарізної вогнепальної зброї.

Важливо, щоб у подібних ситуаціях прогноз ґрунтувався на реальних фактах, починаючи від оцінки «проблемної ситуації» і закінчуючи результатами аналізу досягнень науки. Однак у криміналістиці традиційно склалася і продовжує залишатися практика, власне кажучи, не прогнозування розвитку, скажімо, криміналістичної техніки, а формального обґрунтування необхідності розробки окремих технічних засобів, методів і проведення відповідних досліджень, з огляду іноді на директивні вказівки чи навіть кон'юнктурні розуміння.

Такий аналіз припускає вивчення й оцінку факторів, що характеризують: злочинність, практику і результати використання криміналістичних засобів і методів у боротьбі з нею; сучасні досягнення природничих і технічних наук, можливість їх використання в криміналістичній практиці; техніко-криміналістичні завдання, вирішувані в процесі розкриття і розслідування злочинів (частота їх виникнення, значення для кінцевого результату зазначеного процесу тощо); стан техніко-криміналістичного забезпечення діяльності ОВС щодо розкриття і розслідування злочинів; закордонний досвід розробки засобів і методів криміналістичної техніки і їх практичного застосування. Зрозуміло, що ці фактори варто аналізувати й оцінювати з урахуванням стану і прогнозу розвитку злочинності, способів і засобів вчинення злочинів, що не виключає необхідність спеціальних наукових досліджень, зокрема, з метою прогнозу якісних змін злочинності, в тому числі в латентній формі її прояву. Не говорячи вже про цільові дослідження криміналістичної характеристики окремих видів,

зокрема, «нових» злочинів. Такі дані, в їх детальному вираженні, дозволяють визначити частоту зустрічі техніко-криміналістичних завдань, розв'язуваних у процесі розкриття і розслідування злочинів, причому з урахуванням видів, а значить ступеня суспільної небезпеки останніх. Кожний із зазначених факторів, що очевидно, уже сам собою являє самостійну і дуже складну наукову проблему. Але з метою аналізу й оцінки науково-технічної ситуації вони повинні бути вивчені в системі, тобто в їх взаємозв'язку і взаємообумовленості. Це своєрідне комплексне дослідження, яке можливе тільки при участі в ньому вчених, які представляють різні галузі знання, на яких базується криміналістична техніка, і практиків – представників служб, за лініями яких ця техніка використовується. Це одне з тих досліджень, коли просто не обійтися без сучасних засобів обчислювальної техніки. Для проведення такого дослідження, на нашу думку, цілком можуть застосовуватися відомі в науковій літературі методи і засоби аналізу й оцінки факторів, що визначають стан науково-технічної ситуації. В їх числі: морфологічний аналіз – зведення інформації про аналізовані фактори в спеціальні таблиці; методи експертної оцінки – опитування фахівців із поданою їм вихідною інформацією; метод «мозкової атаки» – генерування, вільне викладення ідей, що викладаються тощо. Морфологічний аналіз може бути проведений за самими загальними позиціями, наприклад, за згадуваними факторами, які підлягають вивченню, і на рівні окремих чи ситуативних техніко-криміналістичних завдань. Основна мета системного аналізу полягає у визначенні, на фоні прогнозів розвитку злочинності, основних напрямів удосконалення криміналістичних засобів і методів. Таким чином конкретизуються невідкладні і на певну перспективу науково-технічні завдання, виділяються з них головні, ключові, від вирішення яких багато в чому залежить в цілому розвиток криміналістичної теорії і практики, а також завдання, обумовлені, які диктуються процесом і результатами вирішення головних завдань. До останніх відносять ситуативні науково-технічні завдання, необхідність виконання яких визначається невідкладними потребами криміналістичної практики. Результати системного аналізу науково-технічної ситуації дають підставу для коректування науково-технічної політики не в цілому, а в деталях, що використовується при поточному плануванні наукових розробок.

Планування в процесі інтеграції досягнень природничих і технічних наук у криміналістику – постановка питання звучить трохи парадоксально, оскільки сам собою цей процес обумовлений об'єктивно і виявляється як закономірність розвитку цієї науки. Не можна, природно, планувати взагалі інтеграцію, як, зокрема, і наукові відкриття. Але те й інше проявляється в конкретних результатах, що дають можливість ставити цільові наукові розробки і дослідження, проводити експерименти, вести підготовку методичних матеріалів тощо. Все це складає предмет діяльності вже не окремих вчених-ентузіастів, а величезних наукових колективів, криміналістичних установ. Відповідно, їх робота повинна плануватися.

У науковій літературі цій проблемі приділялося досить багато уваги, визначалися і деталізувалися принципи планування (аналітичне забезпечення, цілеспрямованість, реальність тощо), його види, методики.

Спостерігається й інший варіант «актуалізації» ініціативно пропонованої тематики НДР. Є так звані традиційні проблеми криміналістики, наприклад, пов'язані з експертним дослідженням слідів рук, ніг, знарядь злочину, різних матеріалів, речовин тощо. А часом виникають нові засоби, прилади їх дослідження, що дає підставу для постановки планових тем НДР з метою їх освоєння. Це безумовно потрібна справа, але не завжди проблема планової теми НДР. Більш того, подібне «освоєння» нових приладів, інших засобів з метою «удосконалення і поліпшення» (як нерідко відповідні теми формулюються в планах НДР) найчастіше не «працює» на вирішення ключових, головних завдань техніко-криміналістичного забезпечення розкриття злочинів.

Особливо великий простір для прояву подібних ініціатив є стосовно досліджень матеріалів, речовин, виробів. Повторюємо, це дуже потрібна справа, один з найважливіших напрямів розширення можливостей криміналістичної техніки, але реалізується він часто повільно, стихійно, без орієнтації на головні завдання криміналістики. Без урахування (якщо не сказати на шкоду) реальним потребам практики техніко-криміналістичного забезпечення розкриття і розслідування злочинів.

Отже, під час планування НДР із проблем криміналістичної техніки необхідно враховувати не тільки їх практичну актуальність (хоча різною мірою всі розробки

актуальні), але і доцільність у конкретних умовах боротьби зі злочинністю.

Вважаємо, що з цією метою розроблювачам (якщо дослідження планується з їх ініціативи) варто було б враховувати частоту наявності відповідних техніко-криміналістичних завдань, їх значення для процесу і кінцевих результатів розкриття злочинів, суспільну небезпеку останніх, способи їх вчинення й тому подібні фактори, і звичайно, аргументація повинна бути не розумово-описовою, а заснована на фактах і цифрах.

Забезпечення виконання планованих розробок має певні особливості залежно від їх напрямів і ситуативних цілей. Серед таких напрямів можна виділити: науково-технічні – розробка нових чи удосконалення наявних техніко-криміналістичних завдань; науково-правові і тактичні – розробка організаційних, правових, методичних проблем криміналістичної тактики, методики розслідування злочинів; науково-практичні – освоєння досягнень криміналістики і забезпечення їх використання в повсякденній практиці розкриття і розслідування злочинів.

Найбільш складний варіант організаційного забезпечення розробок виявляється в науково-технічному напрямі, де інтеграційний процес формалізується у вигляді своєрідного «технологічного ланцюжка»: науковий пошук (визначення напрямів, вибір методів вирішення проблеми) – розробка виробу (дослідно-конструкторські рішення) – впровадження в практику (методичне, правове забезпечення, навчання фахівців). При цьому очевидна вирішальна роль самої тісної взаємодії розроблювачів засобів криміналістичної техніки з представниками інших галузей науки, техніки та виробництва.

Треба зазначити, що тут меншою мірою проявляється згадуваний раніше суб'єктивізм у плануванні розробок. Коли йдеться про розробку конкретних технічних засобів із заданими характеристиками і функціональними можливостями, питання про їх актуальність і доцільність є більш очевидним і для практиків, і для науковців. Хоча завжди залишається проблемою орієнтація конкретних розробок на вирішення насамперед головних, ключових завдань криміналістичної практики. Головна причина існування цієї проблеми полягає у відсутності науково обґрунтованої системи пріоритетів (про що говорилося раніше) і в живучості адміністративно-наказової системи організації відомчої науки.

За іншими, зазначеними вище напрямами організації інтеграційного процесу в криміналістиці, визначено істотно спрощений «технологічний ланцюжок». Визначальним для нього є науковий пошук, апробація і підготовка на цій основі методичних рекомендацій, потім практичне освоєння вже відомих у науці і техніці приладів, апаратури тощо засобів. Саме тут постійно проявляється небезпека формальної орієнтації розробників на можливості нової техніки, а не на реальні потреби в ній практики. При цьому особливу гостроту знаходить проблема організації зв'язку науки з практикою, починаючи від постановки дослідження і закінчуючи впровадженням його результатів у діяльність правоохоронних органів.

Вивчаючи організацію розробок науково-правових і тактичних проблем не можна не звернути увагу, на обставини, які завжди ставляться при самому загальному формулюванні завдань, без конкретизації необхідного для практики результату. Це фактично унеможлиблює предметність контролю за їх процесом і конкретність підсумкової оцінки. Гадаємо, що і за такими дослідженнями необхідно, в порядку їх постановки, визначати науково-технічні завдання, тобто конкретний перелік завдань дослідження і вимог до результатів їх вирішення. Це особливо важливо зараз, коли вже реально постають питання, з одного боку, про впровадження в криміналістичну практику сучасних інформаційних технологій, про стандартизацію та амортизацію методик експертних досліджень, а з іншого – про організацію відомчої науки в умовах нових соціально-економічних (ринкових) відносин. У цих умовах замовнику небагато, за що платити гроші.

Говорячи про організацію інтеграційного процесу в розглянутій сфері наукового знання і відзначаючи його тісний зв'язок із практикою розкриття і розслідування злочинів, не можна залишити без уваги психологічний аспект цієї проблеми. Давно вже помічено, що будь-яке нововведення викликає настороженість, якщо не відверто негативне ставлення в практиків, а часто й вчених-колег його розробників. При безлічі причин цього явища всі вони так чи інакше «замикаються» на організаційне забезпечення впровадження нових технічних засобів у практику. Нам уявляється, що перебороти цей «бар'єр» можна буде з більшою легкістю при наявності добре продуманої системи матеріального стимулювання і розробників, які забезпечують

супровід процесу впровадження, і практичних працівників, які беруть на себе обов'язки освоїти новинку і поділитися накопиченим досвідом зі своїми колегами.

Вказаний процес ускладнення нової криміналістичної техніки ще більш загострює проблему її сприйняття слідчими, оперативними працівниками, та й експертами-криміналістами, у більшості своїй – тими, хто має базову юридичну освіту. В цьому зв'язку, здавалося б, важко не погодитися з думкою В. Г. Гончаренка, який вважає, що «розширення арсеналу науково-технічних засобів повинне мати якусь межу, тому що слідчі, не маючи достатньої технічної підготовки, не будуть готові до застосування нових засобів і психологічно». Однак хто і як буде визначати цю межу? Чи не потягне це за собою створення додаткових штучних перешкод на шляху впровадження нової техніки у слідчу практику? Досить послатися на проблему комп'ютеризації в роботі з розкриття і розслідування злочинів, щоб засумніватися в безперечності цієї думки. Очевидно, повинно йти не тільки про межі технічного оснащення (вони об'єктивно раціоналізуються досягненнями науки і потребами в них практики), а в першу чергу, про підвищення рівня технічної грамотності всіх і обов'язкової спеціалізації працівників науково-технічних експертно-криміналістичних підрозділів правоохоронних органів.

Окремо в загальній системі проблем впровадження нової техніки у криміналістичну практику позначається проблема подолання негативного відношення вчених-колег розробників новинок. Історія криміналістики повна прикладів, коли нове відкидається лише тільки тому, що «не мною запропоноване». Відомо, що А. Бертільйон і помер, не визнаючи переваг дактилоскопії над розробленим ним прикметоописовим методом. У цьому ж ряду стоїть дискусія з подібних проблем одорології. Доречно згадати і досвід впровадження нетрадиційних методів і засобів одержання пошукової і доказової інформації. Положення нерідко загострюється адміністративним втручанням у дискусії з подібних проблем. Багато в чому це пояснюється підпорядкуванням відомчих установ апарату управління, що не тільки затримує створення нової техніки і нових технологій, але завдає «пряму шкоду діяльності багатьох наукових установ, покликаних вирішувати найскладніші наукові проблеми розвитку галузі» [4, с. 6–7].

Висновки. У висновках ще раз наголосимо, що саме криміналістика традиційно перебуває на передових позиціях протидії злочинності (у тому числі у воєнний час). У цій науці акумулюються нові продукти світової наукової думки, які потрібно використовувати під час розслідування та розкриття злочинів. Через наукові доробки криміналістики удосконалюються прийоми та засоби роботи з доказовою інформацією, саме вона надає поштовх для переосмислення новітніх ідей та досягнень будь-якого наукового уявлення з метою їх використання у правоохоронній та судовій діяльності. Криміналістика сьогодні повинна швидко реагувати на всі виклики практики розкриття і розслідування злочинів з урахуванням сучасних реалій.

Використання науки і техніки в розкритті та розслідуванні злочинів – проблема, яка була і лишається однією із ключових. Ця проблема помітно актуалізувалась в умовах науково-технічного прогресу під час воєнного часу, досягненнями якого рівною мірою користуються люди, які прагнуть до шляхетних, суспільно значущих цілей, та такі, що мають на меті злочинні інтереси. А особливу гостроту вона якраз одержує на «переломних» етапах розвитку суспільства, в умовах кризових ситуацій, формування нових соціально-економічних відносин. В контексті зазначеного треба вважати винятково важливим вивчення закономірностей інтеграції досягнень науки та техніки в криміналістичну теорію, слідчу, експертну і судову практику, наукове пізнання самої системи, механізму формування засобів та методів розкриття і розслідування злочинів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
4. Мартиненко І. В. Криміналістичне дослідження інформації про зовнішність особи методами та засобами інформатики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ : , 2005. 21 с.

Надійшла до редакції 09.12.2022

References

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 roku [Criminal Code of Ukraine dated April 5, 2001]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. [in Ukr.].
2. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu : Zakon Ukrainy vid 12 travnia 2015 roku [On the legal regime of martial law : Law of Ukraine dated May 12, 2015]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>. [in Ukr.].
3. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 [Criminal Procedure Code of Ukraine dated April 13, 2012]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Art. 88. [in Ukr.].
4. Martynenko, I. V. (2005) Kryminalistychne doslidzhennia informatsii pro zovnishnist osoby metodamy ta zasobamy informatyky [Forensic investigation of information about a person's appearance using computer science methods and tools] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav Ukrainy. Kyiv, 21 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Karina Kaliuga, Volodymyr Zubko. Concerning the integration processes in forensic sciences during wartime in Ukraine. The article analyzes promising directions for the improvement of technical and forensic means in the practical activity of law enforcement agencies. And also the factors related to it. The stages of the development of criminology, the periods of its formation and recognition, scientific and practical tasks at its various stages are studied; definition of the main terminology of the topic; provisions that arise in connection with its development, with the improvement of its cognitive capabilities, methods and means of solving practical tasks, that is, relations characteristic of the process of integration of the achievements of other sciences in criminology, etc.

The conclusions emphasize that criminology is traditionally at the forefront of combating crime (including during wartime). This science accumulates new products of world scientific thought, which must be used in the investigation and solving of crimes. Thanks to the scientific developments of forensics, techniques and means of working with evidentiary information are improved, it is this that provides the impetus for rethinking the latest ideas and achievements of any scientific concept for the purpose of their use in law enforcement and judicial activities. Forensics today must quickly respond to all the challenges of the practice of uncovering and investigating crimes, taking into account modern realities.

It is noted that the use of science and technology in the detection and investigation of crimes is a problem that was and remains one of the key ones. This problem was noticeably actualized in the conditions of scientific and technical progress during wartime, the achievements of which are equally used by people who strive for noble, socially significant goals and those who pursue criminal interests. And it acquires special acuteness precisely at the "turning" stages of the development of society, in the conditions of crisis situations, the formation of new socio-economic relations. In the context of the above, it should be considered extremely important to study the patterns of integration of the achievements of science and technology into forensic theory, investigative, expert and judicial practice, scientific knowledge of the system itself, the mechanism of formation of means and methods of crime detection and investigation.

Keywords: *wartime, criminology, integration, process, achievements, natural sciences, technical sciences.*